

Les Primeres Jornades d'Història de la Premsa a Sant Cugat

Josep M. Figueres

Una de les nombroses conseqüències que ha dut la nova etapa políticocultural que es va encetar el 1976 ha estat, d'una banda, la reclosa de la història en el seu camp més específic, el professional centrat en l'ensenyament i la recerca, i també la florida de col·loquis, congressos i jornades, que s'han multiplicat, a diferència de les existents en els anys seixanta o setanta, que gairebé coneixíem tots, de tan pocs com se'n feien: monaquisme, Corona d'Aragó, Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, etc. Ara la profusió és extraordinària i l'edició de les actes ens permet observar el rang qualitatiu al qual arriben els estudis d'història.

Aquests mesos, i només en aquest àmbit, tenen lloc els col·loquis dedicats a la restauració, l'onomàstica, la historiografia cinematogràfica, etc. Ahir assistírem als dedicats a la periodística, la Revolució Francesa, revolució i socialisme, etc. En conjunt, una nova posició que possibilita no solament una intercomunicació entre estudiosos i una publicació de recerques modernes, sinó la senzilla i alhora important projecció internacional de la nostra cultura des d'una incidència en allò que tenim sortosament en abundància i que potser no s'ha convertit en eina eficaç de divulgació: història, patrimoni, etc. En definitiva, la recerca humanística disposa gràcies als col·loquis i les trobades similars d'una plataforma que és una valuosa

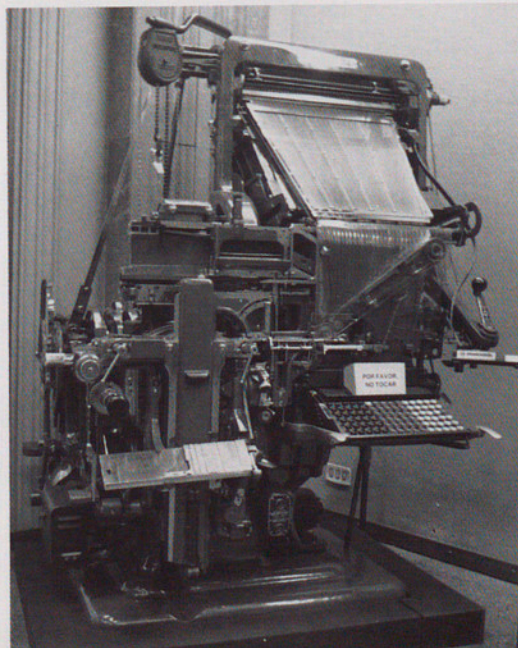
contribució al coneixement del nostre passat.

Dins d'aquest marc situaríem les Primeres Jornades d'Història de la Premsa (1JHP) que s'efectuaran a Sant Cugat del Vallès el 3 i 4 d'abril de 1992. En el text de presentació de la primera circular, el juliol de 1991, escrivíem: «Catalunya és una de les zones d'Europa amb més rica tradició en el camp periodístic. Publicacions de tot tipus han existit i han informat amb l'òptica del moment. Des de les primeres gasetes als inicis de la impremta fins a les publicacions napoleòniques tot passant per les revistes obreres o artístiques, satíriques o religioses, culturals o literàries, els grans diaris i els setmanaris informatius, la premsa gràfica o la premsa esportiva, el panorama de tres segles i mig de premsa, des d'aquelles primeres *Novas ordinàries...* o la *Gazeta* també de Jaume Romeu i ambdues del maig del 1641 és multicolor i immens.

»Ara la premsa revaloritza el seu paper, la simple utilització de

les capçaleres com a suport per a l'extracció de materials interessants dona pas a l'estudi monogràfic d'un títol, d'un sector, d'una impremta, d'un periodista, d'una tendència. En conjunt, la història de la premsa pren ja una considerable volada, seguint les passes de l'escola francesa, que ha efectuat un treball admirable per la densitat i categoria dels seus estudis tot arribant a establir una gradació de la feina a fer: primer la catalogació i descripció dels nostres fons: saber què ha existit; desconeixem encara la relació íntegra de les publicacions fetes a Catalunya, sovint de moltes no es conserva cap exemplar, no tenim monografies o estudis dels grans periòdics i de les grans revistes.

»Trobem a faltar buidatges dels principals títols que contenen una gran quantitat de documentació. En segon terme, l'estudi analític i ideològic de les principals capçaleres, en tercer rang les síntesis històriques globals, les síntesis interpretatives, les monografies d'una capçalera. En

DAVID AIRBELLA VANGUARDIA

Una de les poques linotips que encara es conserven i que avui es troba exposada a la redacció del diari *La Vanguardia*

definitiva, els passos previs per a un treball madur i reeixit. Aquest és el repte actual dels estudis de premsa. Estem a cavall de la primera i la segona etapa amb incursions afortunades a la tercera. Però hi ha encara tants buits...».

Aquest programa, la recerca exhaustiva amb metodologia i utilitat modern, amb una planificació que abasti els buidatges dels principals diaris i revistes, les biografies de títols i periodistes, la confecció dels repertoris locals, l'elaboració dels censos sectorials, l'edició dels facsimils amb estudis introductoris, etc., tenen avui una notable empenta en, sobretot, tres grans apartats.

1. Les noves generacions d'historiadors, que en tornar a la seva ciutat de procedència després dels estudis universitaris han actuat sobre la realitat històrica pròpia. Així, el professor Pere Anguera amb els seus nombrosos estudis sobre Reus i la seva docència orientant recerques sobre el Baix Camp i el Tarragonès és un exemple de tants i tants docents que arreu de Catalunya treballen en aquesta orientació d'omplir buits i d'investigar tantes i tantes parcel·les inconegudes i obtenir resultats reeixits.

2. La revifalla en les edicions locals, que amb l'ajuda de les institucions d'àmbit superior han elaborat un conjunt d'inventaris i repertoris locals, comarcals o provincials de veritable envergadura. Un exemple seria l'Institut d'Estudis Valencs, que en la seva revista especialitzada *Quaderns de Vilaniu* ha editat un conjunt d'articles de l'erudit Francesc Costas sobre la premsa local i en la seva col·lecció de llibres ha editat el repertori de la premsa local del segle XIX a cura de la bibliotecària Joana Vives i també el facsimil de la important revista ideològica *La Pàtria Catalana* de la qual tinguérem l'honor que ens encomanessin la introducció. Malauradament, la col·lecció de censos hemerogràfics de l'Institut Català de Bibliografia, modèlica en el seu plantejament metodològic, s'ha aturat i no ha publicat cap més obra després dels interessants censos de Vic, Igualada, Manresa, Granollers i Ripoll. A més dels instituts d'estudis locals, altres

institucions d'àmbit local o comarcal han promocionat i han tingut cura d'aquest camp de l'edició. Exemple en seria Francesc Costa amb el seu estudi sobre la premsa de Mataró -premi Iluro 1981-, Lluís Costa pel que fa a la premsa gironina i un etcètera afortunadament llarg i en el qual figuren tant les bibliotecàries com els historiadors i els erudits costat per costat formant un triangle que recuperi les passes inicials de Joan Givanel i Mas.

3. L'interès dels historiadors i historiadores en l'estudi de la premsa per si mateixa, allò que deia Manuel Tuñón de Lara del periòdic com a objecte d'estudi i alhora font històrica. Exemple en podria ser Susanna Tavera amb els seus treballs sobre la premsa anarquista o tants i tants que han estudiat títols -*El Restaurador Catalán* arran de la primera guerra carlina- o períodes -la premsa humorística durant la Revolució de Setembre. La creu d'aquesta útil cara seria l'oblit per la premsa en grans obres recents d'història o bé que estan en fase d'elaboració i que no es pot entendre la història d'una ciutat o d'una societat sense el paper que hi ha tingut la premsa en el seu desenvolupament.

Escrivíem al text citat que «estem assistint a una revifada amb l'aparició, lenta però constant, dels censos locals i de diverses monografies. Malauradament fa força temps que no apareix cap cens sectorial dels grans camps que ha abastat la premsa general barcelonina: ací hem d'aplaudir l'esforç de la col·lecció "Vaixells de Paper", i també hem de constatar dolguts com encara no tenim el cens global de la premsa en castellà que s'ha fet a Catalunya, i ens cal encara la revisió i actualització dels existents per a la premsa en llengua catalana. I els grans diaris i els grans periodistes encara no tenen el seu estudi a fons. Van apareixent tímidament, no obstant això, algunes tesis doctorals sobre els nostres periòdics o sobre els nostres periodistes, però gratem només la superfície d'una muntanya que ens sembla immensa».

A més, hauríem de sumar-hi els déficits, endèmics, de manca de bibliografies; les poques que

apareixen són un preciós utilitatge -la de la guerra civil, la dels moviments socials, la de Terrassa, Girona, Anoia, Cervera o el Priorat, etc.- i ací és on trobem un notable obstacle, sobretot de cara als estudiants d'història de la premsa als quals intentem, el conjunt de professors que impartim la docència d'aquesta matèria en el si de la Facultat de Ciències de la Informació, d'estimular en la realització d'estudis sobre aspectes poc, mal o no estudiats de la nostra premsa. Ací és on es troba a faltar en la seva màxima dimensió el repertori de la premsa en llengua castellana feta a Catalunya, l'edició de la bibliografia sobre història de la premsa catalana i la manca d'una eficaç Hemeroteca Nacional que inclogués al seu si la recerca de tants i tants títols que no tenim en cap biblioteca o hemeroteca actuals.

Segurament, aquestes iniciatives impulsarien l'edició de monografies sobre els principals títols; encara no tenim una història de *La Veu* o *La Publicitat*, encara s'han de publicar obres fetes i tan interessants com la història de la revista *D'Ací, D'Allà* o el buidatge de *La Llumanera de Nova York*.

Ací observem ja una de les principals finalitats d'aquesta trobada. L'objectiu de les 1JHP és el d'«ajudar a cobrir aquests buits, per oferir una plataforma de difusió als estudiosos, per esdevenir una eina d'interrelació entre tots els investigadors que treballem en la recerca hemerogràfica des d'una perspectiva històrica, arxivística, periodística, literària, sociològica, documental, bibliotecària, tècnica, ideològica, etc.».

L'èxit de la participació augura l'èxit de les Jornades. Gairebé mig centenar de comunicacions (es va tancar la inscripció a finals de gener amb quaranta-sis títols); afegim-hi sis ponències i gairebé un centenar d'inscrits, la qual cosa configura una eina que convenia i que el fet de convocar-les en demostra la necessitat de la realització. També gràcies a la prevista periodicitat anual serà la porta oberta a la hipotètica però possible i, per tant, factible (i els esforços hi seran) realització del Congrés Europeu d'Història de la Premsa, en el qual ens trobarem tots els professors i

estudiosos, erudits i especialistes que hem fet dels estudis d'història de la premsa un dels objectius de la nostra vida acadèmica o d'investigació.

L'alta participació cal entendre-la des d'una perspectiva de manca d'iniciatives similars. Només els Col·loquis de la Universitat de Pau o els Encuentros de Historia de la Prensa a la Universitat de Bilbao, ja fa uns quants anys, eren uns camps de reunió similars, i l'absència d'un marc de trobada pot ajudar a explicar també l'alta participació que bo i centrant-se en la premsa catalana fa que estudiosos de França, Itàlia, Madrid, València, etc., arribin fins a Sant Cugat amb la voluntat de fer partíceps la comunitat d'especialistes de les seves recerques.

Mentre no arribi aquest congrés internacional es preveu que els propers anys s'alternarà una línia oberta, com la d'enguany, amb una temàtica tancada -premsa obrera, premsa mèdica, premsa econòmica, premsa de guerra...-; així, és possible que el 1993 les 1JHP siguin dedicades a la premsa esportiva, tan poc estudiades i de tant consum popular a casa nostra, i que el següent sigui un col·loqui obert, com l'actual, i així successivament fins a arribar a l'objectiu de fer la primera trobada europea dedicada al coneixement dels mitjans escrits de comunicació.

L'edició de les actes gràcies al suport d'institucions vinculades a la comunicació, com el Centre d'Investigació de la Comunicació de la Generalitat de Catalunya o la mateixa entitat organitzadora, la

Societat Catalana de Comunicació, societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans, té la seva viabilitat per la plena col·laboració d'un estol de fundacions culturals diverses, com la Fundació Jaume Bofill, la Fundació del Congrés de Cultura Catalana, la Fundació de Serveis de Cultura Popular, a més del suport institucional, com el mateix Departament de Cultura, la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Sant Cugat. Finalment, les col·laboracions d'institucions que han participat en la recerca, com la CIRIT o la Direcció General de Promoció de la Investigació del Ministeri de Cultura.

Un nombre tan alt d'entitats s'explica per dues raons, per la voluntat organitzativa d'efectuar una iniciativa amb continuïtat, i per l'alt cost de les actes, que obliga a demanar ajuda a nombroses instàncies -n'hem aplegat deu, atesos els baixos pressupostos per a la recerca. Cal demanar a cadascuna una quantitat modesta, però sumades fan que sigui factible poder editar una obra com les actes en les quals es ferà una primera anella de constància en l'edició d'aquests materials de difícil publicació i als quals només comptades publicacions -*L'Avenç, Els Marges, Recerques, Anàlisi, Annals del Periodisme Català, Revista de Girona...*- podien incloure en el seu sumari i sempre que fessin referència a aspectes de la seva especialitat; per exemple, el *Butlletí de la Biblioteca-Museu Balaguer* pot publicar una glossa del centenari del Carril de Vilanova i la *Revista del Trabajo* articles d'Elorza sobre la premsa obrera.

La nostra història disposarà, doncs, d'un element més gràcies al qual precisament es podrà documentar i ajudar d'altres disciplines i matèries, atès que la premsa és un cabal immens de documentació que val tant per estudiar un període històric -posem per cas el trienni liberal o el sexenni revolucionari- com blocs socials -la dona, la classe obrera...- com disciplines col·laterals -la ciència, l'agricultura, l'esport...- i naturalment les grans parcel·les del pensament -filosofia, religió, literatura... Joan Alegret publica un article sobre la llengua catalana mitjançant l'estudi d'articles publicats a *El Guardia Nacional*, i Gil Novalés pot analitzar les societats patriòtiques en el període del 1820 al 1823 o tants i tants importants estudis que han tingut la seva base operacional en les publicacions periòdiques. Llegir la relació de les quaranta-sis comunicacions i sis ponències és adonar-nos com posant les plataformes és fàcil que pugui efectuar-se aleshores la investigació i la seva irradiació.

D'ací arrenca també la voluntat reivindicativa d'aquestes Jornades per no ser únicament una contribució erudita, sinó d'implicar-se en la realitat actual tot fomentant, a més dels estudis de la contemporaneïtat, la recerca i conservació d'aquells títols introbables i també possibilitant l'edició d'obres tan necessàries com la revisió i ampliació del gran catàleg de Joan Torrent i Rafel Tasis i maldant perquè pugui existir una gran base d'operacions en la imprescindible promoció i enaltiment de l'hemeroteca de Catalunya.

DAVID AIBRELLA VANGUARDIA

Una imatge de la darrera rotativa instal·lada a Barcelona, on s'imprimeixen les planes del diari esportiu *El Mundo Deportivo*